

SZABÓ RÓBERT CSABA

Halál vidéken

SZABÓ RÓBERT CSABA (1981) Szilágybagos

Csernák sokáig halogatta, hogy felhívja Keresztest, az idősödő író. Azt mondta, majd a jövő héten megcsengetem. Aztán amikor eljött a kitűzött nap, újra tolta pár napot, és így görgette maga előtt az ígését, míg végül Keresztes meghalt.

Nem tudta többé felhívni.

Már azt sem tudta, miért kellett volna felhívnia, csak a késztetést érezte. Lehet, hogy kényszer volt, már arra sem emlékezett. Nem tudta, mit kellene mondania az idős pályatársnak, aki vidékre húzódva élte le utolsó tíz évét. Vagy mindig is ott élt volna? Ennek az apró életrajzi ténynek utána kellett néznie. Vagy nem is olyan apró, töprengett, mert Keresztes, biztosan emlékezett rá, indulása idején a fővárosban élt.

Jelentős író volt ez a Keresztes? A végén már ez is felmerült benne. Valószínűleg nem túlságosan. De jelentéktelen sem lehetett, hiszen még ő is, akit az ifjabb generáció fenegyerekének tartottak, tudott róla, számon tartotta, és a legelső könyvét is olvasta. Amikor a halálhírét meghallotta, komolyan elgondolkodott, mit is akart ő mondani korábban Keresztesnek. Nem tudott rá választ adni. Ez pár nap múlva bántani kezdte. Elővette a telefonját, kikereszte Keresztes nevét, és már csak egyetlen apró mozdulat választotta el attól, hogy megcsöngesse. De persze tudta, hiába nyomná meg a zöld telefonkagyló ikont, Keresztes soha többé nem fogja felvenni. Szórakozottan végigpörgette a híváslistáját, és akkor észrevette, hogy a halála előtti hetekben Keresztes többször is kereste. Nyolc nem fogadott hívása volt az idősödő pályatárstól. Most már derengeni kezdett valami. Szóval ezért érzett késztetést, hogy felhívja. Nem tulajdonított különösebb jelentőséget a tudatalattiban játszódó folyamatoknak, de nem is tagadta hatását az ok-okozatok működésében.

A hívások zöme az új könyve megjelenésének és bemutatójának idejére esett. Csernák alig volt ideje akkoriban bármi mással foglalkozni, csak a legszükségesebb hívásokra szorítkozott. Szerette azt mondogatni másoknak és magának, hogy mennyire elfoglalt, mert így távol tudta tartani magától az embereket. Amikor új könyve jelent meg, egyszerűen nem bírt elviselni senkit a közelében. Miközben valósággal csüggték rajta, körülvették, és nem hagyták levegőhöz jutni. Nehezen tudott kilépni ebből a helyzetből, és persze nem is akart, mert ártott volna a karrierjének vele. Az egyetlen eszköze a telefon maradt. Nem vette fel senkinek. Áltatta magát, hogy ha nem válaszol senki hívására, akkor ténylegesen egyedül van. Valószínűleg Keresztes is ennek lett az áldozata. Rosszkor hívta.

Bosszankodott néhány napig, miközben egyre gyakrabban kapta magát azon, hogy Keresztes telefonszámát nézegeti, készen arra, hogy megnyomja a hívás gombot.

Végül tényleg megnyomta.

A végtelen másodpercig tartó ürességben, míg a digitális jeleket továbbító toronyban a jeladók összekapcsolták Keresztes kilencjegyű számával, maga sem tudta, miért, felkészült a halott pályatárs rekedtes, kiabáló hangjára. Többször is hallotta beszélni, tisztán emlékezett nyers és harsány hanghordozására. De amikor végre búgni kezdett a készülék, jelezve, hogy a hívás

ADY JÓZSEF, Egyre erőteljesebbül, 1991, egyedi vegyes technika

valóságosan történik, elhagyta a bátorsága, és gyorsan kinyomta a mobilját. Miért tette le? – töprengett. Talán megijedt, hogy az üzenetrögzítőn visszahallja Keresztes hangját? Nem, azt nem hinné. Vagy mégis?

Úgy döntött, innia kell valamit, és most már őszintén bánta, hogy nem hívta fel Keresztest még az életében. Micsoda elhalasztott lehetőség. Talán tanácsot kérhetett volna tőle, talán megtudhatta volna, hogyan kezelje a sikert. Biztos volt benne, hogy Keresztes tudott volna mesélni, hiszen vidéken élt, vagyis valószínűleg önként vállalta az elvonult életet. Menekült a siker elől. Csakúgy utálta az emberek közelségét, ahogy ő is. Rokon lelkek lehetnek volna.

Vajon mások keresték? Lehet, hogy az összes riválisa napi beszélgetéseket folytatott vele, csak ő volt annyira vak, hogy nem látta, Keresztes véleményét illik kikérni? A felesége, ha veszekedtek, gyakran nevezte beképzeltnek. Tehát igaz. Izzadni kezdett. Lehet, hogy elrontotta, lehet, hogy ha kikérte volna Keresztes véleményét irodalmi ügyekben, már előrébb tartana. Már épp azon volt, hogy újabb pohár italt tölt magának, amikor megcsörrent a telefonja. A képernyőjén Keresztes neve jelent meg. Nem gondolkodott, fölkapta és beleszólt.

Keresztes felesége volt a vonalban. A halott pályatárs nemrég nősült újra, legalább húsz évvel fiatalabb nőt vett el, jutott az eszébe. Ez is azt jelzi, még mindig komoly vonzereje volt. Ami azt illeti, nem is volt még túlságosan öreg, alig hetven. Vagy annyi sem, hatvanöt. Úristen, mennyire fiatal volt ez a Keresztes, döbbent bele Csernák, és máris halott.

A feleség pontosan tudta, kivel beszél. Mintha csak száz éve ismernék egymást, képedt el Csernák. Keresztes sokat beszélhetett neki rólam, gondolta, és igyekezett bánatos hangon válaszolgatni, apróbb kérdéseket tett fel, hogy olyan látszatot keltsen, mintha érdekelné és őszintén sajnálkozna Keresztes halálán. Különböztet őszintén sajnálta, hogy nem Kereszteszel beszél éppen, ebben biztos volt. Ha vele beszélne, az azt jelentené, hogy a pályatárs életben van, okoskodott, vagyis valóban roppantul szánakozik a túl korán távozott írón. A gyásza szívből jön.

Kötelező köröket futottak, a jövő héten esedékes temetés részleteiről, a hirtelen kiürült nagy lakásról, az írógépből félbehagyott papírlapról beszéltek. Csernák biztosította az asszonyt, hogy részt vesz a temetésen, és még a napokban szobát foglal a vidéki kisváros egyetlen hotelében. Keresztes felesége azonban nem hagyta, hiszen a hatalmas házban nemcsak Csernákot, de féltucatnyi embert el tudna kényelmesen szállásolni. Csernák szabadkozott, az asszony viszont erősködött, nem hagyta, végül Csernáknek visszakoznia kellett, és elfogadta a felajánlott szállást. Már-már azon volt, hogy elbúcsúzzon az író özvegyétől, amikor a nő megköszönte a hívást, mert ő egészen megfeledkezett róla, pedig halála előtt megígérte Keresztesnek, hogy amint tudja, megkeresi Csernákot. A temetési előkészületek, a hirtelen jött magány azonban kiverte a fejéből az ígéretét. Feltétlenül találkozniuk kell, mert amit mondani akar, az szigorúan személyesen közölhető.

Csernák remegve tette le a telefont. Mit akart vajon közölni vele Keresztes, mielőtt meghalt volna? Éjfél felé nem is tudott elaludni, pedig tudta, hogy korán kell kelnie, mert interjúra várták reggel kilenckor. Keresztes foglalkozott velem, ismételtette magában, és ez nem hagyta elaludni. Hajnal felé végül félóránnyira behunyta a szemét, és azt álmodta, hogy Keresztes életben van, és őt várja a kisvárosi házuk kapujában.

Az interjú pocsékul sikerült. Nem tudta megértetni a riporterrel, hogy nem egyszerű bűnügyi regényt írt, hanem *A rózsáé* névéhez hasonlóan mélyebb mondanivalóval bíró művet, ami mögött több évnyi kutató- és intellektuális munka áll. A riporternek az a kérdése bosszantotta leginkább, hogy az író

mikor tudja meg, sőt, mikor jön rá, hogy kicsoda a gyilkos. Mit képzelnek ezek, füstölgött Csernák, hogy az író csak az utolsó percben, a befejezés előtt pár oldallal dönti el, ki a gyilkos? Viszont délután végre kialudta magát, és tisztább fejjel tudott gondolni az előtte álló útra, a temetésre és Keresztes üzenetére, amit a felesége készül átadni.

Az utazás előtt újra álmatlanság gyötörte. Több mint tíz interjú adott, könyve az eladási listák élén állt, a felesége kevesebb szemrehányást tett neki elvonulni vágyó természete miatt, mint általában, mégis fáradt volt. A vonatút hosszadalmas fáradalmait viszont már nem érezte, csak bámult kifelé a mocskos ablakon, és amikor egy folyó csatlakozott a rohanó szerelvény mellé, úgy érezte, egyenesen az ő tiszteletére érkezett. Élvezte a zúgókat, a vízbe dőlt fákon átgomolygó vizet, tulajdonképpen minden egyes cseppjét a folyónak külön és tisztán meg tudta különböztetni. Erre a képességére volt a legbüszkébb. A legkisebb részletet is külön tudta szárazni, bármiről lett légyen is szó. Nem érhetette meglepetés, úgy gondolta. A történeteiben sosem vétett hibát, nem futott bele logikai bukfencekbe, levezethető, tiszta, mégis csavaros regényeket írt. Semmi nem kerülhette el a figyelmét.

A temetés meglepően szűk körű volt. Rajta kívül egyetlen pályatárs sem tette tiszteletét. Jószerint a kisváros néhány, zavartan toporgó polgára jelent meg a ravatalnál, majd a hantolás után azonnal eltűntek. Csernák kettesben maradt az özvegygel. Az ideiglenes fejfán ott állt Keresztes neve, és hogy élt 61 évet. Csernák izzadni kezdett megint. Ilyen fiatalon meghalni!

Léna, Keresztes özvegye megköszönte Csernáknak, hogy vállalta a nagy utat, hogy végső búcsút vegyen barátjától. Csernák szabadkozni akart, hogy nem is voltak barátok, sőt, jóformán még a kapcsolatot sem tartották, de úgy gondolta, nem lenne illő. Igazság szerint rendkívül türelmetlenül várta, mit üzent neki Keresztes. Ahogy ott álltak a koszorúkkal megpakolt hant előtt, úgy tűnt, az üzenet a síron túlról érkezik, és ettől még jobban izzadt.

Keresztes háza valóban tágas volt, és roppant tetszetős. A szobák, mindegy milyen rendeltetésűnek szánták, tömve voltak könyvekkel, a polcok az utolsó centiméternyi szabad helyet is elfoglalták. Csernákot lenyűgözte a látvány. Ilyen házban szeretett volna ő is élni. Anyagilag megengedhette volna magának, de a feleségének másfajta elképzelései voltak, ő pedig ráhagyta. Szóval itt élt Keresztes, töprengett, miközben a ritka könyvek gerincét nézegette, mintha a könyvek árulkodnának a legjobban egy ember életéről. Régebben hitt benne, aztán eltűnt ez is, most pedig úgy érezte, újra tudna hinni benne, hogy az vagyunk, amit elolvasunk. Közhely, de igaz, döntötte el magában.

Léna drága konyakot bontott, Keresztes kedvencét, és kiültek a széles teraszra, ami a fákkal sűrűn beültetett kertre nézett. Csernák azonnal kiitta a poharát, jóleső melegség áradt szét benne, kezdett oldódni az idegessége. Tudni akarta végre, mit üzent Keresztes. Léna lassan vezette fel a történetet, mintha mégsem volna semmi jelentősége, holott a telefonban a hangja arról árulkodott, igenis van. Csernák mozdulatlanul ült, Léna szavait leste. Az özvegy elmondta, hogy Keresztes nagyon várta Csernák új könyvének megjelenését. Léna előrendelést adott le, hogy biztosan az elsők között legyenek, akikhez eljut a könyv. Keresztes látása rendkívül meggyöngült az elmúlt években, ezért Léna olvasott föl neki. Keresztes úgy tartotta, egy könyvet sokkal jobban be lehet fogadni úgy, ha felolvasásban hallgatjuk meg. Nem az író-olvasó találkozás felolvasására gondolt, ahol számtalan tényező zavarja meg a befogadást, hanem a csendes, meghitt felolvasásokra, mint amilyet ő és a felesége művelt. Csernák könyvét négy nap alatt olvasta fel Léna Keresztesnek. Szinte semmi egyebet nem csináltak négy napig. A regény beszippantotta őket. Hideget ettek, keveset aludtak. Amikor Léna becsukta a könyvet, Keresztes azt mondta, úristen, nem az igazi gyilkost kapták el.

Csernák sápadtan meredt Lénára. Nem az igazi gyilkost? Nem értette. Világosan felépítette a történetet, Keresztes nyilvánvalóan elaludt egy fontosabb résznél, ezért mondhatta.

Léna sem értette rögtön. Vitakoztak, ahogy máskor is szoktak egy-egy könyv után a férjével. Léna szerint azonban ez a vita más volt. Keresztesen páni félelem lett úrrá, amiből Léna megértette, hogy komolyan gondolja és megingathatatlan a véleményében.

Miért félt? – kérdezte zavartan Csernák, és üres poharába bámult. Léna nem válaszolt, inkább töltött.

Az igazi gyilkos mindenkit átvert. Megvezette a könyv íróját is, mondta végül Léna.

Csernák ezen a ponton felnevetett. Ilyen sosem történhet meg, hiszen minden kitaláció, a szereplők és tetteik az író akaratából lépnek akcióba, mozognak és viszonyulnak egymáshoz.

Az író dönti el, ki a gyilkos.

Léna bólintott. Ugyanezzel érvelt ő is, ám Keresztes egyre azt ismételtette, a gyilkos szabadlábon van.

Csernák már nem tudott nevetni sem. Szabadlábon? Ezért a sületlenségért utazott idáig? Úgy látszik, a vidéki levegő és magány rosszat tett Keresztesnek. Még hogy elvonulni! Hogy is hihette, hogy az megoldás lenne! Ellenkezőleg, a bezárkózás olyan, mintha valóban más világba költözne valaki, ahonnan nincs tiszta rálátása a valódi világra. Ezt el kell utasítsa. Bár imponált neki, hogy Keresztest ennyire beszippantotta, megérintette a regénye, mégsem hihette komolyan, hogy nem az igazi gyilkost csukják le a történet végén. Újra izzadni kezdett. A felesége szerint túl gyakran fordul elő vele, hogy változtatja a véleményét. Egyszer ezt, máskor a szöges ellentétét gondolja ugyanarról a dologról. Igaz lenne? Mert az ilyesmi könnyen tévedéshez vezethet. De hogy lehetséges, hogy kizárólag Keresztes vette észre a hibát? Lehet, hogy a vidéki magány, a csend mégis jót tesz? Éleselméjűvé, tisztábban látóvá tehet? Nem kizárt, töprengett Csernák. Zavarodottan nézett hol Lénára, hol ki az éjszakába, a kerti fák mögötti sötétségbe. Nem tudta, mit higgyen.

De mégsem adhatott igazat Lénának. A józan esze tiltakozott. Igyekezett valami kedveset kitalálni, amivel sértés nélkül, de határozottan az özvegy tudtára adhatja, hogy Keresztes tévedett. Nehezen találta a szavakat, igazából neki sem fogott rendesen, mert Léna azonnal szabadkozni kezdett, és zavartan témát váltott. Csernák nem tudta, mit gondoljon. Léna újra töltött, ittak a konykából, míg csak el nem érkezett a lefekvés ideje. Csernák körül forgott a világ, összpontosított, hogy el ne hanyja magát. A konykosüveg üresen feküdt az asztalon, Csernák a könyökével felborította, amikor felállt. Most eszmélt rá, hogy úgy jártak a konyak végére, hogy vizet sem ittak közben. Pedig ő mindig figyelt a vízivásra, ha hosszas italozásba fogott. Nagy hiba, gondolta, miközben Léna a szobája felé vezette.

Amikor az özvegy rácsukta az ajtót, Csernák ruhástól bedőlt az ágyba, és azonnal elaludt. Nem álmodott semmiről, és ahogy az álomtalan alvásokkal szokott lenni, alaposan kipihenve ébredt fel. A feje csak egy kissé hasogatott, Keresztesék konyakja első osztályú volt.

Léna jóval később ébredt. Csernák már-már azon volt, hogy búcsú nélkül távozik, amikor az özvegy két csésze kávéval jelent meg a teraszon, ahol az író várakozott. A tálcán a csészék mellett egy kövér boríték is hevert, Csernákknak címezve. Keresztes üzenete volt, felbontatlanul, szinte frissen, érintetlenül. Léna tudta, mi áll benne, hiszen ő írta le, de Csernákra bízta, hogy elolvassa-e vagy sem a tegnapi beszélgetés után. Csernák úgy értette ebből, hogy a levél azonos a tegnapi esti beszélgetés lényegével, mégis úgy érezte, mintha utólagos összefoglalót juttattak volna el hozzá, ami képtelenségnek

hatott. Eltette a levelet, megitta a kávé, udvariasan fecsegték egy darabig, aztán Csernák felállt, elbúcsúzott, és kiballagott kevéske csomagjával az állomásra.

Amikor a vonat meglódult vele, elővette a borítékot. Nézegette, forgatta, nem bontotta ki rögtön. Aztán a szerelvény befutott a folyó mellé, amit odaútnán annyit figyelt, és Csernák rászánta magát, feltépte a borítékot. Géppel írt, többoldalas levél volt. A legvégén bizonytalan aláírás, a Keresztesé. A levél valóban utalt a Lénával való beszélgetésre, aminek kimenetelét Keresztes előre pontosan megjósolta, ugyanakkor természetesnek is fogott föl. Ki nem zavarodna össze a Csernák helyében? Ám arra biztatta fiatal pályatársát, hogy használja fel, éljen azzal a fantasztikus lehetőséggel, hogy az igazi gyilkos mindenkit átvert a regényben. Keresztes szerint ennél nagyobb írói teljesítmény nem lehetséges a világon. Ha a szereplők önálló életre kelnek, ha saját fejük után mennek, az nem az írói gyengeség jele, ellenkezőleg, a szakmai tudás csúcsa. Azt jelenti, hogy az író megalkotta a legéletrevalóbb, legelenebb figurát.

Akár az Isten, életet képes lehelni az élettelen anyagba.

Keresztes ezek után részletes magyarázatokkal látta el Csernákot, hogyan leplezze le, miképp vegye észre az átverést, amit az igazi gyilkos szőtt. Megmutatta a helyét, pontosabban helyeit az önálló életre ébredésnek, amikor az igazi gyilkos szinte észrevétlenül cselekszik és a bűnjeleket úgy helyezi el, hogy az másra terelje a gyanút. Fedd fel ezt a hihetetlen átverést, győzködjte Csernákot, mutasd meg az olvasóknak, a világnak, hogy a gyilkossal együtt mindenkit átvertél. Olvassák újra, értsék meg az írói nagyságot!

Az igazi gyilkos még mindig szabadlábban van, fejezte be a levelet Keresztes. Mintha figyelmeztetésnek szánta volna, futott át a Csernák fején.

Idegesen felnevetett. Az agyában végigcikáztak regényének fejezetei, szinte mondatról mondatra végigvette a Keresztes által megjelölt helyeket. A mosoly lassanként eltűnt az arcáról, mert megértette, miről beszél egykori pályatársa. A folyót nézte, aminek irányával most szembe haladt, és úgy tűnt, a hirtelen alakot öltő gyanú valósággal eltorlaszolja, megakasztja a lefelé zúgó vizet. Egy csalóka pillanatra úgy érezte, megáll vele a szerelvény, felfüggesztődik idő és tér, kívül esik az eddig önmaga számára elképzelt valóságon.

Körülnézett. Az egybenyitott vagon üresen imbolygott alatta a fáradt síneken. Izzadtan felállt, a koszos műbárony huzatú székekbe kapaszkodva elindult a mosdó felé. Hányinger tört rá. Úgy látszik, a konyak mégsem első osztályú lehetett, gondolta. Több vizet, több vizet kell innod! A mellékhelyiség viszont zárva volt, valaki elfoglalta. Csernák alig bírta visszatartani a gyomrából feltörő keserű folyadékot. Rángott a teste a rátörő hányinger hullámaintól. Kétrét görnyedve kapaszkodott, és egyszerre észrevette, hogy a vagon ajtaja nem záródik rendesen, ide-oda lötyög, szinte hívogatóan, ahogy hol kisebb, hol nagyobb szeletet enged láttatni a kint elrohanó valóságból. A vonat még mindig a folyó mellett haladt, Csernák látta elő-elő bukkanni a csillogó, köveken bukdácsoló vízfelületet. Közelebb lépett az ajtóhoz, félkézzel szétfeszítette. A szél azonnal a felsőtestébe kapott, nem tudott azonnal levegőt venni az örületes huzattól. A meglepetéstől eltűnt a hányingere, legyőzte, a szokatlan élmény tapasztalása vette át benne a helyét. A vizet bámulta, ami szinte testközelbe került hozzá. Ha elrugaszkodna, talán bele is ugorhatna a folyóba, gondolta merészen. Az apró részletek megfigyelése most csöppet sem érdekelt, a nagy egészre volt kíváncsi. Mindig is ezt kereste? Lehetséges.

Csapódott mögötte a mellékhelyiség ajtaja, de Csernák nem hallotta. Nem hallhatta. A zaj sem engedte, de az sem, hogy nem volt kíváncsi immár az apró részletekre. Keresztes figyelmeztetésén töprengett, és nevetett. Úgy

döntött, hinni fog neki. Hinnie kell! Jelentős író lesz, még jelentősebb, mint most. Kortársai fölé nő, döntötte el.

Már épp vissza akart húzódni, kitisztult fejjel, világos elszántsággal, amikor a derekán megérezte egy férfi széles tenyerét. A kéz erőset lökött rajta, kiperdült a nyitott ajtón át, és akkor, amikor a szerelvény éppen magára hagyta a folyót, Csernák a sziklával kirakott töltéshez csapódott. Röptében még hátrapillantott, látta a szabadon kószáló gyilkosa arcát. Azonnal fölismerte, és utána meghalt.

ADY JÓZSEF, Cím nélkül, 1984, szénrajz